

mgr Jacek Marian Hołub
Uniwersytet Rzeszowski

Dysertacja doktorska:
Spoleczność Jarosławia w latach 1918-1939

Jarosław okresu dwudziestolecia międzywojennego to, jak wiele miejscowości ówczesnej Polski, miasto wielokulturowe, rozwijające się dzięki powiązaniom społeczno-gospodarczym przedstawicieli różnych nacji i wyznawców religii, żyjących ze sobą i obok siebie. Najliczniejszą grupą narodowościową byli Polacy (53%), obok nich funkcjonowały mniejszości: żydowska (33%), ukraińska (14%), niemiecka (0,1%), które wyznawały różne religie. Dominującą grupą wyznaniową byli wierni Kościoła katolickiego, następnie wyznawcy religii mojżeszowej i ewangelicy.

Jarosławianie reprezentujący narodowość polską okazywali patriotyzm i oddanie dla Państwa Polskiego. Chętnie uczestniczyli w organizowanych na terenie miasta uroczystościach państwowych, wojskowych i religijnych. Żyjąc zgodnie z mniejszościami narodowymi wspólnie zarządzali miastem działając w lokalnym samorządzie oraz należeli do licznych organizacji obejmujące główne działy gospodarki tj. przemysł, handel i usługi. Polacy w większości wyznania katolickiego obrządku łacińskiego prowadząc życie religijne skupieni byli w parafii pw. Bożego Ciała, działając w organizacjach parafialnych i bractwach religijnych. Obywatele polscy nadawali ton życiu codziennemu, działając społecznie w organizacjach kulturalno-oświatowych, towarzyskich i rekreacyjnych, a na płaszczyźnie sportowej rywalizując według zasady *fer play* z zawodnikami innych narodowości.

Mniejszość żydowska jako kilkutyśieczna diaspora odegrała ogromną rolę aktywizującą i utrwalającą wielowiekową tradycję w dużym stopniu uczestnicząc w rozwoju miasta, jego życiu gospodarczym, kulturalnym, sportowym i społecznym. Przedstawiciele społeczności żydowskiej, pełniąc wiele funkcji w instytucjach publicznych, odpowiedzialni byli za rozwój miasta. Wyznając judaizm skupieni byli w synagogach i domach modlitwy.

Spoleczność ukraińska, charakteryzowała się znaczą odrębnością narodową i kulturową. Zajmowała się uprawą ziemi, działalnością w stowarzyszeniach posiadających narodowy charakter i kooperatywach o profilu spożywczym. Deklarując obrządek greckokatolicki, Ukraińcy skupieni byli przy cerkwi parafialnej, pw. Przemienienia Pańskiego a połączeni silnymi więzami rodzinnymi z rzymskimi katolikami, stanowili istotny element konsolidacji.

Mniejszość niemiecka w Jarosławiu, ze względu na małą liczebność, nie odznaczała się żadną aktywnością społeczną. Wartym odnotowania, jest funkcjonowanie parafii Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, której ośrodkiem modlitewnym był budynek zboru. Parafia w podziale na proveniencję, obejmowała parafian wyznania augsburskiego i reformowanego.

Ludność cywilną uzupełniali żołnierze Garnizonu Jarosław. Obecność wojska w okresie pokoju była znaczącym czynnikiem miastotwórczym wspomagającym przedstawicieli handlu, rzemiosła i usług. Rozwój infrastruktury koszar oraz duża liczba wojska miała wpływ na dynamiczny rozwój usług hotelarskich, gastronomicznych oraz uczestnictwo w imprezach

kulturalnych. Udział żołnierzy w uroczystościach patriotycznych i religijnych, stał się tradycją i głównym elementem dobrych kontaktów z cywilną częścią społeczeństwa Jarosławia.

Koegzystencja mieszkańców Jarosławia okresu międzywojennego była głęboko zakorzeniona w ich świadomości i należy ją uznać za kontynuację dobrosąsiedzkich stosunków utrwalanych w okresie Drugiej Rzeczypospolitej. Mieszkańcy Jarosławia byli tolerancyjni pod względem religijnym i światopoglądowym. Aktywność społeczna jarosławian w organizacjach i towarzystwach była istotnym czynnikiem konsolidującym życie codzienne. Udział jarosławian w uroczystościach narodowych i religijnych, był elementem aktywizacji społecznej a dobrosąsiedzkie stosunki mieszkańców międzywojennego Jarosławia były wynikiem zacieśnienia więzi obywatelskich na wszystkich płaszczyznach życia.

Zróznicowanie kulturowe społeczności Jarosławia nie zakłócało jej życia codziennego. Był to proces wzajemnego przenikania kultur, obyczajów i języków, czego efektem było zjawisko asymilacji. Społeczność Jarosławia, przed okresem objętym badaniami tworzyła model społeczeństwa tradycyjnego. Nowy układ geopolityczny związany z powstaniem Drugiej Rzeczypospolitej, zapoczątkował okres ewolucji wielonarodowego społeczeństwa, które przeszło transformację do modelu społeczeństwa nowoczesnego.

Każda z przywołanych społeczności i grup wyznaniowych wniosła istotny wkład w rozwój miasta i jego historię. Miarą trwania w wielowiekowej tradycji była wspólna historia, praca zawodowa i aktywność społeczna. Rola aktywizująca przypadła wybitnym jarosławianom, których łączyła wspólna myśl, bez głębszych podziałów narodowościowych i wyznaniowych. Polacy i mniejszości narodowe odznaczali się silną więzią sąsiedzką, okazując w chwili dziejowej próby życia postawę prawdziwie obywatelską. Z należytą powagą pielęgnowali tradycje narodowe, uczestnicząc w uroczystościach państwowych i lokalnych oraz biorąc udział w imprezach plenerowych. Wspólne zamieszkiwanie Polaków, Żydów, Ukraińców i Niemców, rodziło potrzebę udziału w kulturze, sporcie, rekreacji, zaangażowania w życie towarzyskie, samorządowe i polityczne.

Współżycie Polaków i mniejszości narodowych w okresie międzywojennym w Jarosławiu, generalnie było poprawne, serdeczne i przyjazne. Co prawda urazy i uprzedzenia o różnych uwarunkowaniach i charakterze były po każdej ze stron, ale przeważała zgodna współpraca mieszkańców, co pozwoliło temu okresowi zapisać się doniośle na kartach historii miasta.